

30 år på Christianshavn

Af Jane Lytthans

»Hullet i himlen er lige over Christianshavn«, hævdede en lokalbeboer for nylig overfor mig, »prøv selv at se op over Vor Frelsers kirketårn, kan du ikke se, at Frelseren står deroppe på kuglen, og holder hullet til himlen åbent? Ja, Christianshavn er ikke så tosset et sted at være.«

I 30 år har jeg boet på øen, Christianshavn, imellem København og Amager. Jeg har levet mit liv som mor, som arbejdende og som aktiv i det christianshavnske liv. Og jeg er blevet uddannet folklorist, mens jeg har boet her. Disse elementer, min folkloristiske nysgerrighed og mit lange, brogede ophold i bydelen, bragte mig for nogle år siden på sporet af en forandringsproces i mit omgivende samfund. Jeg påbegyndte en undersøgelse for at finde ud af, hvad det var for en forandring, som jeg kunne se, og hvorfor den var kommet. Det var en vanskelig undersøgelse, fordi jeg havde boet her så længe, at jeg selv var en del af det liv, som jeg skulle kigge på. Til gengæld havde jeg dermed også de gode kontakter, som kunne hjælpe mig med at sætte tingene på plads.

Den forandring, som jeg oplevede omkring mig, så jeg i den måde vi beboere på Christianshavn mødtes på, den måde vi var sammen på, og den måde vi snakkede sammen på. Der var sket en ændring i, hvem jeg mødte hvor, og i de forskellige måder jeg talte med forskellige mennesker på. Det blev efterhånden tydeligt for mig, at vi beboere på Christianshavn havde grupperet os i den periode, som jeg havde boet her. Jeg fandt frem til 3 store grupper, som på forskellige tidspunkter har markeret sig i det christianshavnske liv, men som man stadig kan finde fungerende side om side i bydelen.

Hvem er så de 3 grupper? En kort definition kan opdele dem i et tidsperspektiv, hvor den første gruppe er de beboere, som i generationer har boet på Christianshavn, den anden gruppe er de beboere, som flyttede til Christianshavn i 1960'erne og første halvdel af 1970'erne, og endelig er den tredje gruppe de beboere, som er flyttet til Christianshavn efter denne periode. Det er nødvendigt at sætte de forskellige grupper ind i en tidsperiode, fordi Christianshavn og det christianshavnske liv opleves forskelligt, afhængigt af hvilken periode de er flyttet til bydelen.

De vigtige årtier

Den første gruppe christianshavner har været repræsenteret som befolkningsgruppe på Christianshavn siden bydelens fødsel. Den har været den største gruppe, og har derfor bredt kunnet udvikle fælles leveformer igennem tiderne. Der har været meget nybyggeri, der har været store nedrivninger af gamle huse til fordel for nye boligidéer, men den christianshavnske levevis fortsatte. I 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne var de fleste christianshavnske huse så nedslidte og misligholdte, at den daværende christianshavnske beboergruppe langsomt måtte begynde at flytte fra bydelen.

Det gav plads til en ung tilflyttergruppe, som havde brug for billige boliger, men som var ligeglade med de faciliteter, som lejlighederne i regelen ikke havde. De fleste boliger havde koldt vand i en køkkenhane og lokum i gården, men sådan levede alle de andre i de andre huse også, så det gav sammenhold på fælles betingelser. Som vi senere skal se, lærte denne tilflyttergruppe meget af og om de oprindelige beboere i denne periode.

Fra midten af 1970'erne er der sket store forbedringer på den gamle boligmasse. Men i forbindelse med denne reovering er ca. 2/3 af den christianshavnske befolkning blevet udsaneret, oftest til Amager eller til Københavns nordvestkvarterer. Saneringen skaffede bydelen et pænt ansigt udadtil, men den skaffede også, oftest af økonomiske årsager, de fleste af de udsanerede væk fra Christianshavn. Denne voldsomme restaurering af hus efter hus og karré efter karré fik nærmest karakter af en byfornyelse, men man kan sige, at der også er sket en befolkningsfornyelse, og dermed en livsoplægning, igennem de sidste 2 årtier. Det skete da en forholdsvis homogen befolkningsgruppe blev udskiftet med en uhomogen tilflyttergruppe, uden baggrund for at kende levereglerne i det nye område.

Tiden, bydelens tilstand og beboernes muligheder for at mødes har således været af afgørende betydning for det christianshavnske liv.

Gruppernes Christianshavn

Men de forskellige grupper fortjener også en mere uddybende præsentation, som beskriver nogle af de karakteristiske træk ved den enkelte gruppe.

Den første gruppe har i generationer opdraget hinanden til at leve og fungere på Christianshavn. De har været beskæftigede på de store christianshavnerarbejdspladser, B&W, Sukkerhusfabrikken (nu Danisco), i småindustrien o.s.v. De boede i de efterhånden gamle og nedslidte christianshavnerhuse i små lejligheder, ofte med mange børn og få faciliteter. Derfor blev gade- og værtshuslivet en del af hverdagen, en udvidelse af opholdsmulighederne, men også af samværsmulighederne.

BOLVÆRKSSANGEN

*Her kan godt være dødsygt ind imellem,
Her er somme tider mere druk end skæg,
Det kan godt tynde ud blandt glade sjæle,
til man er helt alene med en kalket væg.
Men når jeg så har siddet lidt og mulet,
så véd jeg godt, hvordan min sjæl får ro,
så går jeg bare langsomt ned til havnen,
og standser op lige her ved Knippelsbro,
der skimtes i det fjerne,
et stort mærkværdigt land,
så takker jeg min stjerne,
og gamle Christian,
for at jeg er herovre,
blandt engel, trolld og faun,
og svindlere og sjovere og spiller natteravn,
her på gamle Christianshavn, på gamle Christianshavn,
her på gamle Christianshavn, på gamle Christianshavn.*

Sådan lyder et af versene fra Christianshavnerrevuen i 1987. Sangen er skrevet af lærer og musiker Sten Haxø. Han er tilflytter fra »den rigtige periode«, så han véd hvad han taler om.

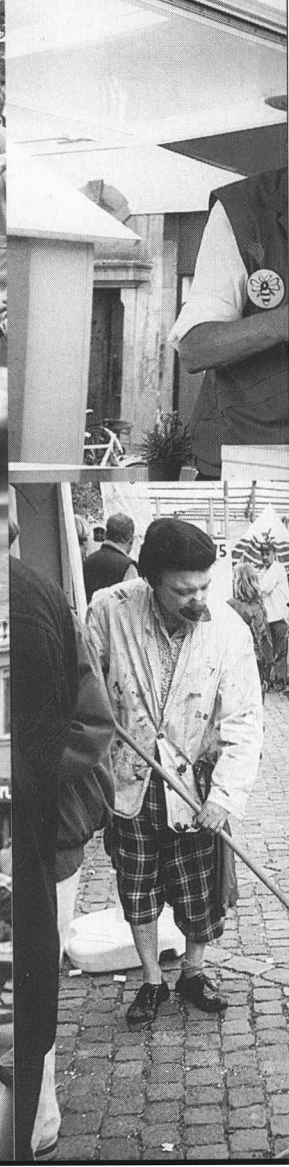
Værtshuslivet kom også til at danne ramme for aktiviteter, hvor man i fælleskab kunne hjælpe de, som havde problemer. F.ex. var det på værtshusene man dannede den gamle christianshavnske propforening »Bien«. Den blev skabt i 1920 i Café »Anden Kreds« af bl.a. tjener Wilhelm Schlottmann, som sammen med en gruppe gæster havde diskuteret fattigdommen på Christianshavn. De besluttede derfor at oprette en forening, som skulle indsamle penge til beklædning af fattige konfirmander, så de ikke afstak fra de andre konfirmander.

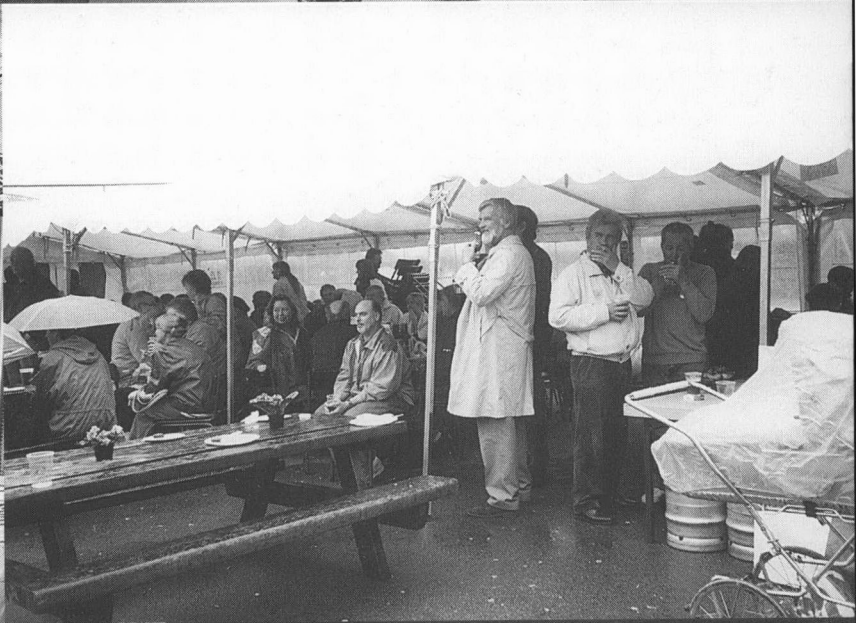
Historierne fortæller, at stifterne, for at skaffe penge til at starte denne forening, gik ind i et tilstødende lokale, slukkede lyset, og gik rundt om bordet, mens de tømte deres lommer. Da lyset blev tændt, var der en stor sum penge midt på bordet. En god startkapital.

Til den videre pengeindsamling forsynede man alle medlemmer med en prop, som de altid skulle bære på sig. Når de så mødtes, kunne de proppe hinanden, d.v.s. bede den anden vise sin prop, og hvis den anden så ikke

*BIENS
torvefest
samler altid
mange
mennesker,
og snakken,
samværet i
flere genera-
tioner og
legene får
timerne til
at flyve
afsted.*

havde sin prop hos sig, måtte denne af med en bøde, som gik til Biens indsamlingsbøsser.

Indsamlingsbøsserne findes stadig på alle værtshuse, propperne er blevet til nøgleringe, men har samme funktion som tidligere. Foreningen har skiftet navn til »Den Filantropiske Forening Bien«, men den eksisterer stadig. Den beklæder stadig konfirmander, men nu giver den også julehjælp til christianshavnske pensionister. Og så har den et vigtigt socialt element indlagt, idet der dels er en konkurrence imellem værtshusene, om at have indsamlet flest penge i indsamlingsbøssen i løbet af året, og når vinderen bliver fundet, så holder dette værtshus fest, dels ved at festligholde årstiderne på forskellig måde, sommerskovtur, høstfest o.s.v.

Den første gruppe er således mennesker, som er velintegrerede i deres bydel, og som har skabt normer og traditioner for samværet med hinanden.

Den anden gruppe er en tilflyttergruppe, som flyttede til Christianshavn i en periode, hvor store dele af bydelen var så nedslidt, at mange huse var kondemnerede. Nogle flyttede til bydelen ved en tilfældighed, nogle fordi de besatte et gammelt hus, nogle fordi de syntes her var billigt og smukt, o.s.v. Det blev den gruppe, som lærte de christianshavnske normer og traditioner af den første gruppe, som lærte at opføre sig som christianshavnerne, men som også omsatte denne lærdom til et andet samværsmønster. Det blev denne gruppe, som oprettede beboerhus, lokalradio og -avis, lokale brugerforeninger og lokalråd. Gruppen skabte Gasolin, christianshavnerrevuer, demonstrationer for bedre trafikløsninger og antiracistiske fakkeltog. De fester, som de afholdt, havde, udover det sociale aspekt, altid et tema eller et formål.

Vi vil senere få at se, at disse 2 grupper har meget tilfælles, men at de også er meget forskellige.

Den sidste gruppe, tilflytterne fra perioden sidst i 1970'erne frem til idag, er vanskelige at karakterisere, for de indførte det private til Christianshavn. De indførte gardiner og persiener for vinduerne, låste opgangsdøre med dørbrummere og privatlivets fred for lukkede hoveddøre. Denne gruppe flyttede til det nypudsede Christianshavn, og de opfattes som, meget generelt sagt, mest interesserede i at bydelen forbliver nypudset.

De flyttede til et kvarter med pæne nyrenoverede huse, store sammenlagte lejligheder og nyanlagte gårdanlæg. Huslejen var høj, boligstandarder var høj, og faciliteterne var mangfoldige. De fandt husene smukke, gamle og historiske, at der var miljø og atmosfære i gaderne og langs kanalerne, og at det var en attraktiv adresse tæt på city.

Men ligeså dejligt det var med et hyggeligt og interessant nærmiljø, ligeså ubehageligt var det hvis det støjede, larmede eller opførte sig ubehageligt, så blev politiet øjeblikkeligt alarmeret. Et eksempel på dette ser vi hver

nytårsaften, hvor christianshavnerne fra gammel tid havde skabt en fælles festtradition i gaderne. Man mødtes og brændte juletræer og gamle møbler af, dels for at holde varmen, dels fordi det var festligt, og fordi man ofte ikke havde råd til fyrværkeri. Afbrændingen foregik under kontrollerede former, da alle kendte brandfaren.

Denne tradition lever fortsat, men nu er det sjældent et hyggeligt, varmenende bål, som man mødes ved, men et konfrontationssted, hvor nogle afprøver, hvor langt de kan gå, før der bliver ringet til politiet. Efter nytår bliver der skrevet en del i den lokale presse, om det forkastelige i at lave bål i gaderne, når man bor i en antik bydel.

Sådan blev denne sidste tilflyttergruppe opfattet som modsætninger, især til og af christianshavnergruppen, og det er interessant at se, hvorfor denne konflikt blev sådan.

Christianshavner eller ej

»Du er ikke christianshavner, og du bliver det heller aldrig, for du er hverken født eller opvokset på Christianshavn!«

Så enkelt og utvetydigt blev vi tilflyttere mødt af christianshavnerne, da vi i 1960'erne flyttede til Christianshavn.

Men ligeså enkelt og tydeligt, det blev sagt, ligeså kompliceret og uforståeligt var det for os, som skulle modtage denne besked. De fleste af os var unge, som ved et tilfælde fandt bomuligheder på Christianshavn. Som føromtalt var boligerne i de gamle for- og baghuse i en elendig stand, men det var lidt romantisk, og samtidig »osedet« Christianshavn af historie og familiesammenhold. Dette påvirkede de unge tilflyttere fra de ofte næsten historieløse forstæder, hvortil tilflyttere fra hele landet var flyttet, men endnu ikke havde skabt rammerne for fælles samværsnormer.

Det havde christianshavnerne, og de vidste det. Vi, som flyttede til bydelen i 1960'erne, blev modtaget med skepsis, og for mange mandlige tilflyttere også med en trussel om »en røvfuld«, hvis de ikke straks forlod de værtshuse, de frekventerede. Så galt gik det vist sjældent, dels fordi tilflytterne var mere nysgerrige end bange, og fordi truslerne ikke var så alvorligt ment.

I løbet af min undersøgelse lavede jeg et interview med en tilflytter fra 1960'erne, og spurgte ham først om hans reaktion på christianshavnernes kategoriske afvisning af hans kommende christianshavneridentitet. Han svarede:

»Jeg tror, at jeg opfattede, at de sagde, »det er os, der bor her, og vi véd, hvordan man skal opføre sig«, og »vi er christianshavnerne, vi kender hin-

anden, og vi holder sammen«, og »I kommer udefra, det skal I være klar over, det er jorden, at I kommer, I skal være velkomne, men I skal være klar over, at I kommer ude fra«, »det er os der bor her, og I er gæsterne!« Det er det de har sagt.«

Spørger jeg ham så, om han har følt sig som gæst på Christianshavn, og derfor »tillempet sig« ved at blive mere christianshavnsk, svarer han:

»Altså, når man kommer til at bo i et miljø, ligegyldigt hvad fanden det er for et, så reagerer man jo på det, ikke? Og spiller med, og får sine erfaringer omkring det der, og lærer nogle nye ting at kende, hvor man synes, at nogle ting er gode, og nogle ting er skidte. Så jeg tror, at jeg har tillempet mig til det i den forstand, at det er det, der har givet mig min opdragelse efter skolen. Men jeg har ikke nogen fornemmelse af, at have forstilt mig for at blive akcepteret. Men jeg blev opdraget af de omgivelser og de folk og den virkelighed, jeg boede i.«

Og hvad er det så vi tilflyttere fra 1960'erne blev opdraget til, for at kunne begå os blandt christianshavnerne?:

»Jeg kan ikke vurdere kvaliteten af det, men f.eks. sådan noget med, at man holder lidt sammen, og at man hjælper hinanden, og hvis der er bal-lade, så ordner man det selv, man ringer ikke efter politiet, og sådan noget. Der er godt nok også en masse romantik og sludder i det, jeg kan ikke forklare det.

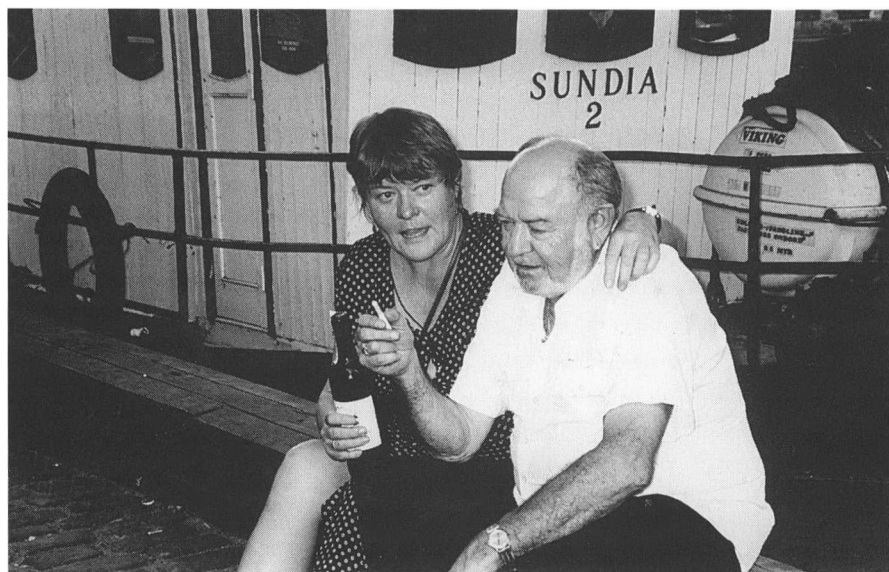
Det jeg mener er, at man kan ikke sige, at man har tilpasset sig omgi-velserne, det er et mærkeligt spørgsmål, for hvordan fanden skulle man kunne andet?

Ikke som forstillelse, men selvfølgelig, man går og finder ud af, hvor-dan folk opfører sig, og hvad der bliver opfattet som godt, og hvad der bliver opfattet som skidt, hvad der bliver opfattet som hæderligt, og hvad der bliver opfattet som fejt, og sådan noget.

Og hvis man så synes, at den moral den er forkert, så kan man sige nej, men hvis man i det store hele synes, at det er rigtigt, så vil det bare sige, at man let kommer til at tænke på den måde. Men jeg synes ikke, at man kan sige, at det er kvarteret, der får en til at opføre sig på en bestemt måde. Man kan snarere sige, at man altså bor i godt kvarter, som man synes med sine fejl, og alt muligt andet, er skidegodt, ikke? og så passer det jo som hånd i handske.«

Min interviewperson var således en af de tilflyttere fra 1960'erne, som er blevet boende på Christianshavn, og som derfor, ligesom jeg, har oplevet en forandring i den christianshavnske leve- og samværsform igennem disse

Hanne og Knud udveksler erfaringer fra sømands- og landkrabbeliv.

mange år. Sammen genkaldte vi os mennesker og begivenheder fra vores tidlige boperiode i bydelen. Husene omkring blev befolkede, der kom butikker ind i sidegaderne, børnene strømmede ind og ud af gårdene, konerne hang ud af vinduerne og holdt øje med gadens liv — — — Men hvornår ændrede alt dette sig? Min interviewperson har denne udlægning:

»Fra mit synspunkt, altså, det som jeg kender til, så tror jeg, at de store ændringer af kvarteret, de sker i det øjeblik, at de gamle beboere flytter væk, og der kommer nogle helt nye til.

Hvor jeg forestiller mig, at det der med, at vi kom udefra, det ændrede ikke så meget, vel? Det har det nok gjort, det kan jeg bare ikke se, fordi jeg kun kan se, hvad der er sket fremad, jeg kan ikke se, hvordan de, der boede her før, har opfattet det.

Men jeg har opfattet det som, at de har syntes, at det var nogle mærkelige nogen, der kom her, men de fleste af dem var jo meget skægge og flinke folk. Der var ikke de store problemer.

Man kan på den anden side sige, at det selvfølgelig kun var starten på den udvikling, som har gjort, at kvarteret er blevet mondænt. Og starten på den udvikling, der har trampet dem væk, som har boet her i forvejen. Men altså, jeg synes, at det ser ud, som om det store skift, det sker på det tidspunkt, hvor de gamle beboere helt fysisk flytter væk herfra, men at de ellers har indkorporeret os unge tosser.«

Jeg deler helt hans opfattelse, og har ligeledes fundet et vist historisk belæg på dette. I 1890'erne blev Christianshavn voldsomt udbygget med et stort kvarter, Alladinkvarteret, med lange etagehuskarréer, som vi kender fra udbygningen af Nørrebro og Vesterbro. Dermed blev den christianshavnske befolkning forøget meget betragteligt, men da disse nye boliger var beregnet til arbejdere på de store og mindre christianshavnske arbejdspladser, så indgik denne nye befolkningsgruppe forholdsvist nemt i den eksisterende beboergruppes levevis, som derfor fortsatte nogenlunde som før.

Vi tilflyttere fra 1960'erne og 1970'erne ville også, som citatet ovenfor hævder, være blevet integreret i den christianshavnske mentalitet, selvom vi aldrig var blevet christianshavnerne, fordi vi ikke er født og opvokset på Christianshavn. Men en sjov kættersk tanke kunne gøre os til christianshavnernes »børn«, næste generation, nu da christianshavnerbørnene ikke har råd til at blive boende på det stadig dyrere Christianshavn, vi har jo fået noget af den samme opdragelse.

Men hvordan blev denne opdragelse formidlet?

Christianshavnsk fortælleform

Som jeg tidligere har beskrevet, blev der levet et meget udadventt liv på Christianshavn, da jeg og mange andre flyttede til bydelen. Vi mødte et kvarter, hvor privatheden ikke eksisterede, man boede så tæt, at alle kunne høre alt, hvad der blev sagt i de andre lejligheder. Et skænderi var nået kvarteret rundt før det var afsluttet, man kunne igennem genboens vinduer følge med i deres liv, og alle hang ud af vinduerne for at kommunikere med hinanden, eller for at følge med i hvem der kom eller gik. Man vidste, hvor hinanden var, man kendte hinandens liv, og passede på hinanden. Det var i Mosters mejeri, vi fik på klods sidst på måneden, lånte penge til lysregningen, eller fik opskriften på æbleskiver. Det var ovenboen, en hærdebred havnearbejder, som lærte mig at stege juleflæskestegen med sprød svær — —.

Nostalgi, ja, men samtidigt med, at dette kun er den ene side af et ellers hårdt og slidsomt liv i de små dårlige lejligheder, så gav disse positive elementer af samvær og forholdet sig til hinanden en stor trykthed for alle, ikke mindst for børnene.

Der var selvfølgelig også nogle regler for dette samvær, f.eks. måtte man gerne være anderledes, men man måtte ikke føle sig bedre end andre. Det var heller ikke god tone at isolere sig fra det lille samfund, så var man sær og underlig. Ved at trække sig ud af samværet mistede man da også muligheden for at medvirke til at styre snakken, som åbent foregik overalt såvel om en selv som om alle andre. Denne snak var betydningsfuld, da den sam-

Værtshusmusik, ballondans og snak over en kold pilsner hører med til de glade christianshavnerfester.

tidig sikrede, at nogen undrede sig, når folk ikke fulgte deres kendte vaner, hvorefter det blev undersøgt, om der var noget galt.

Et af de steder, hvor disse oplysninger oftest blev spredt, var på værtshusene. Det var almindeligt at forlænge sin dagligstue med det nærmeste værtshus, oftest for mændene, men især i weekenderne, også for kvinderne. Tilflytterne havde ikke let ved at blive accepteret på værtshusene, de blev kaldt langhårede aber, uanset hårlængden, og andre flatterende navne, og så blev de »lovte røvfuld«, hvis de ikke forsvandt. Nogle steder tog det flere år at blive akcepteret, mens andre steder, som på det landskendte »Fingerbøllet«, skulle der blot en smart ekstrabladsjournalist til at ændre brugergruppen fra hovedsaglig søfolk, fiskere og arbejdere til storkøbenhavnere, som havde læst, at dér fandt de rockgruppen Gasolin og et righoldigt hashmarked. Men så var det heller ikke christianshavnerværtshus mere.

Vi tilflyttere fandt en vigtig del af den gamle christianshavneridentitet på disse værtshuse. Her blev vi testet for vores forståelse af christianshavske adfærdsformer. Når snakken gik, var den fyldt med anekdoter og fortællinger om nulevende og afdøde christianshavner. Anekdoterne fortalte om måder, man havde narret hinanden, om folk der i en ordentlig brandert var faldet i kanalen, eller om nogle, som havde dummet sig grinagtigt. Fortællingerne kunne fortælle om, hvem der var flyttet sammen med hvem, hvem der havde fået børn med hvem, og hvem der havde fået hvilket arbejde.

Kort sagt helt almindelige dagligdags emner, som kunne diskuteres overalt, så det var ikke på emnerne, vi skulle testes, men på indholdet. Man fortalte i anekdoterne om navngivne personer, som alle kendte. Fortællingerne handlede også om mennesker, som levede i den nærmeste omkreds, og som derfor var vedkommende og bekendte både for fortælleren og for tilhørerne. De mennesker, som fortalte anekdoterne og fortællingerne, var sammen med tilhørerne indforståede i det samme univers med en fælles forståelsesramme for indholdet af det fortalte.

Vi tilflyttere havde ikke en chance for at deltage i denne snak. Og vi skulle heller ikke forsøge. For vi kendte kun meget få af de personer, som der blev fortalt om, og vi kendte slet ikke deres forældre, bedsteforældre, eventuelle børn og børnebørn, som alle de andre gjorde. Vi vidste heller ikke, hvem de havde været kærestere med for flere år siden, hvem de boede sammen med lige nu, eller hvorfor de jævnlige var på vandvognen.

Og måske er alle disse oplysninger også fuldstændigt ligegyldige for en tilhører, som alligevel ikke kender de omtalte mennesker? Men set i mit tilflytterbakspejl, har alle disse fortællinger, anekdoter og historier om beboerne omkring mig, lært mig at forstå det christianshavske samfund med dets mennesker og dets adfærds- og samværformer. Det var gennem dem,

jeg blev opdraget til de christianshavnske leveregler. Det var på den måde, jeg lærte mine naboer, genboere og alle de andre at kende, og det var på den måde jeg lærte at respektere sammenholdet og familiehistorierne. Det var også fordi jeg hørte efter, og fik fat på mange af navnene og de historier, som knyttede sig til dem, at jeg efterhånden blev accepteret blandt christianshavnerne, de rigtige, selvom jeg hverken opfylder fødestedskriteriet eller er opvokset i bydelen.

Hvad skete der med christianshavnerlivet?

Trods den store saneringsbølge i 1970'erne blev der heldigvis en del christianshavner tilbage, og nogle af de udsanerede vendte også tilbage, om ikke til deres tidligere lejlighed, så dog til Christianshavn. Derfor forsvandt den christianshavnske samværsform ikke helt fra bydelen. Yderligere var vi tilflyttere fra 1960'erne jo blevet grundigt opdraget i adfærdsformerne for bydelens beboere, så vi understøttede på vores måde den fortsatte christianshavnske levevis.

De oprindelige christianshavner mødes fortsat på værtshusene, hvor snakkerne, anekdoterne og fortællingerne også fortsat bliver fortalt, men i en mere lukket kreds. Måske kom der for mange nye til, så det blev for uoverkommeligt også at opdrage dem. Men samtidig er det nu blevet endnu vigtigere for christianshavnerne at holde sammen, nu da de er blevet i mindretal i bydelen, og nye normer er ved at tage over. Christianshavnerne løser dog ikke blot denne nye situation ved at sætte sig i deres egen cirkel, de forsøger også på forskellig vis at gøre opmærksom på deres måde at leve på. Et eksempel på dette kan vi finde i en af propforeningen Biens fester.

De fleste udfoldelser i denne forening er for medlemmerne, men én gang om året viser christianshavnerne, hvad de kan. Den første lørdag i juni måned er det Biens dag. Da bliver Christianshavns torv besat af boder, øl- og madtelt og en scene. Ved boderne kan man slå søm i, vinde vin og bamses, rafle, fiske i fiskedammen o.s.v. På scenen konkurreres om, hvem der hurtigst kan hente et stort glas fadøl nede i ølteltet, og derefter hurtigst kan servere det for en, som så skal være den hurtigste til at drikke det. I kanalen ved siden af konkurrerer værtshusene om, hvem der i små robåde kan ro en strækning hurtigst, hvorefter det gælder om at skubbe flest fra den anden båd i vandet. Senere spiller forskellige lokale bands fra scenen.

I madteltet kan man købe frikadeller og kartoffelsalat og diverse kager. Alt arbejde og underholdning er frivilligt, og al indtjening på denne dag går til Bien, ligesom alt det, som i årets løb iøvrigt måtte være af arbejde og indtjening. Yderligere lader man ved enhver lejlighed en stor kobberkande, »Laden«, gå rundt, og alle lægger i den efter evne.

Denne torvedag er ikke en gammel skik, den opstod i 1980'erne, tydeligvis for at samle christianshavnerne, de rigtige, og for at vise os øvrige beboere på Christianshavn, at de stadig kan og vil.

De nye tilflyttere synes at gå deres egne veje, og deltager ikke meget i bydelens liv. Måske er det fordi de ikke kendte dette liv, dengang da der var børn, der legede i gaderne, da det var almindeligt, at der blev kommunikeret igennem vinduerne, og da alle kældre var fyldt af små butikker med alverdens indhold. Antallet af værtshuse blev også decimeret betragteligt i perioden efter de flyttede til Christianshavn, hvorved de mødesteder, som både butikkerne og værtshusene havde udgjort, blev meget færre og vanskeligere for udefrakommende at finde.

Og midt imellem disse 2 grupper er min tilflyttergruppe, som var blevet oplært med christianshavnernormerne, men som dels var vokset op et helt andet sted, og som efterhånden ofte også fik et helt andet liv, end det, som christianshavnerne havde haft.

Vi opretholdt dog idéerne og lysten til sammenhold og samvær, men vores samlingssteder og måder blev nogle andre. Vi kom til at kæmpe de lokalpolitiske kampe for at bevare et menneskeligt Christianshavn. Vi overtog den århundredgamle christianshavnske kamp mod det københavnske magistratsstyre. Vi gjorde det på vores måde, men med samme udgangspunkt, »vi bor på Christianshavn, det er ikke København, og vi vil selv bestemme over vores bydel«, eller hvordan det nu har lydt igennem tiderne.

Det er vores tilflyttergruppe, som har taget initiativer i forhold til lokal Agenda 21 og bæredygtige bydelstanker. Men vi har også sørget for at videreføre det billede af den rebelske, uberegnelige og uregerlige christianshavner, som vi lærte, at man skulle være, når man bor på Christianshavn. Vi finder os ikke i noget. Som små terrierhunde bider vi os fast i haserne på politikerne og kapitalen, når de begår overgreb på bydelen, eller undlader at foretage sig, hvad de har lovet. Men vi har nok næsten ligeså svært ved at blive hørt og få indflydelse på bydelens udseende, som christianshavnerne altid har haft.

Vi tre grupper har, på en måde, efterhånden lært at udfolde vores fortsatte christianshavneridentitet på hver vores måde, indimellem sammen, men oftest hver for sig. Alle tre grupper lever side om side i denne kalejdoskopske bydel, men skodderne mellem os er heldigvis ikke vandtætte. For nylig kom jeg i snak med en nytilflytter, han havde kun boet her i 7 år. Han mente, at det var meget svært at blive accepteret på Christianshavn, både på værtshusene og til de forskellige arrangementer, som han havde forsøgt at deltage i. Derfor mente han, at den nye tilflyttergruppe både var for generte

*Lone og Sten mødes,
som folk gør flest,
på Christianshavns
torv.*

til og følte det for besværligt at prøve at indgå i det christianshavnske liv. Så var det meget lettere at forholde sig til de smukke huse, det interessante kanalmiljø og den glørværdige historie.

Summary

30 years at Christianshavn

I have lived in Christianshavn, on an island between Copenhagen and the island of Amager, for thirty years. During this period I have observed a change in the appearance of the neighbourhood and the composition of the population. As a folklorist, resident and active participant in this part of the city I have conducted a study to describe the great process of change in the neighbourhood over these last thirty years.

In the almost 380 years it has existed, the island has been home to several population groups, but the largest group has always been the workers at the big factories, in smaller industries and in the service trades.

In the 1960s the houses of the neighbourhood were worn-down and decayed, and the Christianshavn residents began to move away. At the same time a large group of young people began to move into the old houses, partly because the flats were cheap, partly because they were in a picturesque neighbourhood with lots of history, beautiful canals and a busy street life. In the 1970s large parts of the neighbourhood were cleared. Both because the flats were combined and because the restoration work was very expensive, many of the original residents had to move away. Instead many new residents moved to Christianshavn.

Over generations, the first group, the Christianshavners, had created social relations rooted in the living conditions they shared in precisely this part of town. When the new group of young people moved in in the 1960s, the Christianshavners said: "You aren't Christianshavners, and you never will be, because you were neither born nor grew up in Christianshavn." But gradually they reached an understanding, and the two groups of residents in Christianshavn learned to live with each other. The newly-arrived group learned from the Christianshavners' sense of community, and they created residents' meeting houses, local media and house-sharing units.

The new group of residents who moved to Christianshavn after the clearances did not have the same opportunity to familiarize themselves with the Christianshavn way of life, since about two thirds of the original Christianshavners had now been relocated. So the new residents had to create their own way of life in the neighbourhood, and it is very different from that of the Christianshavners.

A large group of the remaining Christianshavners, however, continue with some of their traditional social relations in the pubs. That is where they met one another for generations and exchanged news, stories and anecdotes. And that is where they kept an eye on one another's lives and helped one another either in acute crisis situations or by starting associations which could take up major collections and help the socially disadvantaged. And that is the way it still is. But once a year the Christianshavners – the real ones – show that they can still stick together. They hold a huge market square party with music, stalls and all sorts of games. All the residents of Christianshavn are invited to take part in the festivities, but the event itself belongs to the Christianshavners.

The great change thus came with the clearance of the large Christianshavner group. But all three of the groups mentioned still live side by side in Christianshavn, and sometimes the space and the occasion can be created for them to meet – for example at the market square festival.